

Соціально-психологічні чинники прогнозування часової перспективи особистістю, що перебуває у шлюбі

Тетяна Моржевська,

аспірант кафедри психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: morzhevskats@krok.edu.ua,

ORCID: 0009-0009-6186-915X

Формування та підтримка задовільних стосунків, безсумнівно, потребує часу [5]. Кожні стосунки, навіть нещодавно сформовані, мають своє минуле, теперішнє і майбутнє: в цьому аспекті стосунки і час нероздільні. На самому початку партнери переважно зосереджені на спільному теперішньому: вони часто живуть тут і зараз, так, ніби решти світу не існує. З часом спільне минуле і спільні очікування щодо майбутнього стосунків стають дедалі виразнішими. Задоволеність теперішніми стосунками, уявлення про минуле стосунків та очікування щодо спільного майбутнього залишаються під постійним взаємним впливом партнерів один на одного [4].

Аналізуючи психологічну літературу [6], ми прийшли до висновку, що на прогнозування часової перспективи особистістю, що перебуває у шлюбі, впливає ряд соціально-психологічних чинників. Розглянемо їх детальніше.

1. Часові настановлення та часові орієнтації включають різні аспекти прогнозування часової перспективи, а саме:

1) **часові настановлення** як сукупність когнітивно-афективних оцінок власного минулого, теперішнього і майбутнього, які відіграють важливу роль у категоризації життєвого досвіду і, відтак, впливають на процес прийняття рішень і здійснення поведінки;

2) **часові орієнтації** як міра направленості особистості на використання рамок минулого, теперішнього чи майбутнього з когнітивно-афективними настановленнями щодо них для здійснення категоризації актуальної життєвої ситуації, в результаті якої формується її суб'єктивне представлення у вигляді індивідуальної психологічної ситуації [2].

2. Вплив дитячо-батьківських стосунків, приклад власних батьків та якість їх виховного впливу на дітей. Згідно з дослідженнями Є. Васильєвої, О. Васильченко, В. Сатир, В. Сисенка, А. Харчева, Л. Чуйко та ін., які проводилися з респондентами різних соціальних категорій, структура та соціально-психологічна характеристика сім'ї впливають на уявлення молоді про подружнє життя. Позитивному ставленню молоді до майбутнього, де є шлюб і сім'я, сприяє повна родина з позитивним психологічним кліматом [3].

3. Індивідуально-психологічні властивості та соціально-демографічні характеристики. За М. Столярські [6] прогнозування часової перспективи тісно пов'язані із нейротизмом, екстраверсією, самоконтролем, прив'язаністю і експресивністю – складовими «Великої п'ятірки». Демографічними характеристиками, які, на нашу думку, варто враховувати, є стать, вік, освіта, спеціальність,

досвід роботи. Кожна з перелічених характеристик є відображенням певного життєвого досвіду особистості.

4. **Індивідуальна психологічна ситуація** охоплює когнітивні конструкти у вимірах «задоволення-незадоволення», які використовуються для оцінки власної особи та різних аспектів власного теперішнього життя. Це оцінка свого матеріального стану, соціальної підтримки, відпочинку, роботи, стосунків з колегами, стосунків з близькими, рівня свого здоров'я і здоров'я близьких, оцінка себе, своєї здатності досягати бажаного тощо [2].

5. **Соціальне середовище, в якому розгортається актуальна життєва ситуація особистості**, впливає на формування часової перспективи. Згідно з положеннями психології середовища М. Левіцкої та дослідженнями уявлень про часову перспективу особистості Д. Бойда, Ф. Зімбардо, О. Сенік, А. Сирцової та ін. розмір населеного пункту проживання впливає на характер стосунків з оточуючими, оцінку якості життя та схильність дотримуватись традицій, які, в свою чергу, впливають на суб'єктивні уявлення про часову перспективу [2].

6. **Психологічна готовність до шлюбу** – це комплексна характеристика особистості, що поєднує стійку позитивну мотивацію до створення сім'ї, застосування набутих знань, умінь і навичок, розвиток особистісних якостей сім'янина, здатність до емпатії та конструктивної взаємодії з партнером. Вибір шлюбного партнера може ґрунтуватися на різноманітних потребах, які бувають як здоровими, так і невротичними, і саме від цього залежить подальший успіх у розвитку відносин [3].

7. Також для розуміння прогнозування часової перспективи особистістю, що перебуває у шлюбі, важливо розглянути **періодизацію етапів розвитку шлюбу**. В. Сатир вказує, що з ростом кожного члена сімейного колективу родина повинна пройти певні етапи, які супроводжуються кризою та підвищеною тривожністю, тому потребують підготовчого періоду та подальшого перерозподілу сил [3].

8. **Задоволеність шлюбом** визначається тим, наскільки подружжя засвоїло ролі чоловіка й дружини, а також батька й матері. Уявлення про себе як представника певної статі зі специфічними потребами, цінностями, мотивами, інтересами та моделями поведінки, разом із уявленнями про сімейне життя, формують психологічне підґрунтя шлюбу і впливають на взаємини між партнерами.

9. **Вимушене окреме проживання через війну в Україні**. Переїзд до нового соціально-культурного середовища є потенційно кризовим моментом у житті кожної людини, незалежно від причин переїзду, країнопоходження чи країни призначення. Дослідження, проведені в різних країнах, свідчать, що мігранти частіше стикаються з психічними розладами, сімейними конфліктами, розлученнями, алкогольною чи наркотичною залежністю та самогубствами порівняно як із населенням країни виїзду, так і приймаючої країни [1].

Отже, соціально-психологічні чинники прогнозування часової перспективи особистістю, що перебуває у шлюбі, можуть сприяти формуванню різних сукупностей уявлень, одні з яких будуть основою психологічного благополуччя

у шлюбному житті, а інші перешкоджатимуть його розвитку.

Список використаних джерел

1. Дідковська Л., Дідковський А. *Психологія потенційного емігранта*. Львів : Растр-7, 2023. 596 с.
2. Сенік О. М. *Соціально-психологічні чинники уявлень студентської молоді про часову перспективу* : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Львів, 2016. 224 с.
3. Федоренко Р. П. *Психологія сім'ї* : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 364 с.
4. Alea N. and Bluck S. *Why are you telling me that? A conceptual model of the social function of autobiographical memory*. *Memory*. Vol. 11. 2003. P. 165–178.
5. Rusbult C. *Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model*. *Journal of Experimental Social Psychology*. Vol. 16(2). 1980. P. 172–186.
6. Stolarski M., Wojtkowska K. and Kwiecin'ska M. *Time for love: Partners' time perspectives predict relationship satisfaction in romantic heterosexual couples*. *Article in Time & Society*. 2015. DOI: 10.1177/0961463X15596703.